CLASS : 12th (Sr. Secondary) **Code No. 205**

Series : SS-April/2021

रोल नं० | | | | | | | | | | |

संस्कृत

भाग – I

(आत्मनिष्ठ प्रश्न)

(Academic)

(Only for Fresh/School Candidates)

समय : $2\frac{1}{2}$ घण्टे] *[पूर्णांक : 80* (भाग–I : 40, भाग–II : 40)

प्रश्न-पत्र दो भागों में विभाजित है : भाग–I (आत्मनिष्ठ) एवं भाग–II (वस्तुनिष्ठ)। परीक्षार्थी को दोनों भागों के प्रश्नों के उत्तर को अपनी उत्तर पुस्तिका में लिखना है। प्रश्न-पत्र का भाग–I परीक्षा आरम्भ होने पर पहले उत्तर-पुस्तिका के साथ दिया जाएगा तथा भाग–II के लिए आखिरी का एक घंटे का समय दिया जाएगा अर्थात् परीक्षा समाप्त होने से एक घंटा पूर्व परीक्षार्थी को भाग–II का प्रश्न-पत्र दिया जाएगा।

भाग–I के प्रश्न-पत्र में कुल 9 प्रश्न एवं भाग–II के प्रश्न-पत्र में कुल 37 प्रश्न हैं।

- *कृपया जाँच कर लें कि **भाग–I** के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **4** तथा प्रश्न **9** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देशः –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्योलेखोऽपेक्ष्यते।

Downloaded from cclchapter.com

खण्डः 'क'

(अपठितम् अवबोधनम्)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत –

बाल्यकाले विशेषतो बालकस्योपरि संसर्गस्य प्रभावो भवति। बालको यादृशैः बालकैः सह संगतिं करिष्यति तादृशः एव भविष्यति। अतः बाल्यकाले दुर्जनैः सह संगतिः कदापि न करणीया। दुर्जनानां संसर्गेण बहवः हानयः भवन्ति। यथा दुर्जनसंसर्गेण मनुष्यः असद्वृत्तः दुर्विचारयुक्तः च भवति तस्य बुद्धिः दूषिता भवति। सः दुर्व्यसनग्रस्तो भवति। अतः तस्य शरीरं क्षीणं दुर्बलं च भवति। कीर्तिः नश्यति। अतः स्वयशोवृद्धये ज्ञानवृद्धये सुखस्य शान्तेश्च प्राप्तये सर्वैरपि सदा सत्संगतिः करणीया दुर्जनसंगतिश्च हेया।

प्रश्नाः–

(क) बाल्यकाले बालकस्योपरि कस्य प्रभावो भवति ? $5 \times 2 = 10$

(ख) कैः सह संगतिः कदापि न करणीया ?

(ग) दुर्जनसंसर्गेण मानवस्य बुद्धिः कीदृशी भवति ?

(घ) कदा दुर्जनैः सह संगतिः कदापि न करणीया ?

(ङ) दुर्जनसंसर्गेण का नश्यति ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मकं कार्यम्)

2. *विषयमेकमधिकृत्य* लघुनिबन्धं संस्कृतभाषया रचयत - $1 \times 3 = 3$

(क) प्रातःकालीनभ्रमणम्

(ख) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्

(ग) मम प्रियं पुस्तकम्

Downloaded from cclchapter.com

खण्डः 'ग'

(पठितम् अवबोधनम्)

3. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः – 1 × 5 = 5

(क) राजवचनमनुगच्छति जनो भयात्। उपदिश्यमानमपि ते न शृण्वन्ति। अवधीयन्तः खेदयन्ति हितोपदेशदायिनो गुरून्।

अथवा

(ख) यौवनारम्भे च प्रायः शास्त्रजलप्रक्षालननिर्मलापि कालुष्यमुपयाति बुद्धिः। नाशयति च पुरुषमत्यासङ्गो विषयेषु।

4. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः – 1 × 5 = 5

(क) ईशा वास्यमिदं सर्वं यत्किञ्चित् जगत्यां जगत्।

तेन त्यक्तेन भुञ्जीथाः मा गृधः कस्यस्विद्धनम्।।

अथवा

(ख) तमध्वरे विश्वजिति क्षितीशं

निःशेषविश्राणितकोषजातम्।

उपात्तविद्यो गुरुदक्षिणार्थी

कौत्सः प्रपेदे वरतन्तुशिष्यः।।

5. अधोलिखितासु सूक्तिषु ***एकस्याः*** सूक्त्याः भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत – 1 × 3 = 3

(क) दातव्यं भोक्तव्यं धनविषये संचयो न कर्त्तव्यः।

(ख) एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे।

(ग) जगाद भूयो जगदेकनाथः।

Downloaded from cclchapter.com

खण्डः 'घ'

(संस्कृतसाहित्यपरिचयः)

6. कालिदासस्य ***अथवा*** पं० हृषीकेशस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखितव्यः। 1 × 5 = 5

7. अधस्तनयोः पुस्तकयोः मध्ये ***एकस्य*** पुस्तकस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखनीयः - 1 × 5 = 5

(क) गीता

(ख) रघुवंशम्

खण्डः 'ङ'

(छन्दोऽलंकारयोः परिचयः)

8. अधोलिखितेषु छन्दस्सु ***एकस्य*** छन्दसः संस्कृतभाषया लक्षणं लिखत – 1 × 2 = 2

(i) इन्द्रवज्रा

(ii) उपेन्द्रवज्रा

(iii) वंशस्थम्

9. अधः प्रदत्तेषु अलंकारेषु ***एकस्य*** अलंकारस्य लक्षणं संस्कृतभाषया लिखत - 1 × 2 = 2

(i) यमकालंकारः

(ii) उपमालंकारः

(iii) व्याजस्तुतिः

Downloaded from cclchapter.com

CLASS : 12th (Sr. Secondary) **Code No. 205**

Series : SS-April/2021

रोल नं० | | | | | | | | | | |

संस्कृत

भाग – II

(वस्तुनिष्ठ प्रश्न)

(Academic)

(Only for Fresh/School Candidates)

- *कृपया जाँच कर लें कि **भाग-II** के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **7** तथा प्रश्न **37** हैं।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देशः –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्योलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्डः 'क'

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा अधस्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लेखितव्यानि -

राजानः न मानयन्ति मान्यान्। जरावैक्लव्यप्रलपितमिति पश्यन्ति वृद्धोपदेशम्। कुप्यन्ति हितवादिने।

प्रश्नाः – $2 \times 1 = 2$

(क) राजानः कस्मै कुप्यन्ति ?

(ख) के मान्यान् न मानयन्ति ?

2. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा अधस्तनयोः प्रश्नयोः उत्तरे देये –

कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः।
लोकसंग्रहमेवापि संपश्यन्कर्तुमर्हसि।।

Downloaded from cclchapter.com

प्रश्नाः– 2 × 1 = 2

(क) जनकादयः केनैव संसिद्धिम् आस्थिताः ?

(ख) किं संपश्यन् त्वं कर्म कर्तुम् अर्हसि ?

3. रेखाङ्कितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – 2 × 1 = 2

(क) विद्यया <u>अमृतम्</u> अश्नुते।

(ख) <u>तेन</u> त्यक्तेन भुञ्जीथाः।

खण्डः 'ख'

(बहुविकल्पीयाः प्रश्नाः)

अधस्तनप्रश्नानां लिखितोत्तरविकल्पेषु शुद्धविकल्पं चित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत – 1 × 34 = 34

4. 'तपोधनः' इति पदे कः समासः ?

(क) द्वन्द्वः (ख) द्विगुः

(ग) तत्पुरुषः (घ) बहुव्रीहिः

5. 'महान् ऋषिः' इति पदे किं समस्तपदम् ?

(क) महार्षिः (ख) माहर्षिः

(ग) महर्षिः (घ) महाऋषिः

6. 'तथापि' इति पदे कः सन्धिः ?

(क) दीर्घसन्धिः (ख) गुणसन्धिः

(ग) वृद्धिसन्धिः (घ) यण्सन्धिः

7. 'न + उपसर्पति' इति पदे किं सन्धिपदम् ?

(क) नोपसर्पति (ख) नेपसर्पति

(ग) नुपसर्पति (घ) नौपसर्पति

Downloaded from cclchapter.com

8. 'नैव' इति पदे कः सन्धिविच्छेदः ?

(क) नै + व (ख) न + एव

(ग) ना + व (घ) नै + एव

9. 'विद्वान्' इति पदस्य विलोमपदमस्ति –

(क) मूर्खः (ख) चञ्चलः

(ग) पुरुषः (घ) महिला

10. 'जलम्' इति पदस्य पर्यायपदं लिखत।

(क) सरिता (ख) सरवरः

(ग) सलिलम् (घ) तड़ागः

11. 'राज्ञः पुरुषः' इति विग्रहे किं समस्तम् ?

(क) राजासमीपम् (ख) राजपुरुषः

(ग) राज्ञासमीपम् (घ) राज्ञसमीपम्

12. 'विना' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?

(क) प्रथमा (ख) द्वितीया

(ग) षष्ठी (घ) चतुर्थी

13. 'आ + गम् + ल्यप्' एतेषां संयोगे किं रूपम् ?

(क) आगत्य (ख) आगमय

(ग) आगत्वा (घ) अगच्छत्

14. 'अब्रवीत्' अत्र कः लकारः ?

(क) लट् (ख) लोट्

(ग) लृट् (घ) लङ्

Downloaded from cclchapter.com

15. 'पृच्छति' पदे कः लकारः ?

(क) लट् (ख) लोट्

(ग) विधिलिङ् (घ) लेट्

16. 'तस्य' अत्र का विभक्तिः ?

(क) चतुर्थी (ख) पञ्चमी

(ग) षष्ठी (घ) सप्तमी

17. 'अस्मद्' प्रथमाविभक्तौ बहुवचने किं रूपम् ?

(क) अहं (ख) आवाम्

(ग) वयम् (घ) अस्मान्

18. 'अनवाप्य' इति पदे विग्रहोऽस्ति ?

(क) ना वाप्य (ख) ना अनवाप्य

(ग) न अवाप्य (घ) अवाप्य

19. 'तेनैव' इति पदे कः सन्धिः ?

(क) दीर्घसन्धिः (ख) गुणसन्धिः

(ग) वृद्धिसन्धिः (घ) यण्सन्धिः

20. 'यत् + च' इति पदे किं सन्धिपदम् ?

(क) यच्च (ख) यद्च

(ग) यत्च (घ) यच

21. 'समुद्रोऽपि' इति पदे कः सन्धिविच्छेदः ?

(क) समुद्रे + अपि (ख) समुद्रो + अपि

(ग) समुद्र + अपि (घ) समुद्रः + अपि

Downloaded from cclchapter.com

22. 'अश्नुते' अत्र पदे कः धातुः ?

(क) अश्
(ख) अश्न्
(ग) अश्न
(घ) अन्

23. 'लभते' अत्र कः पुरुषः ?

(क) उत्तमपुरुषः
(ख) प्रथमपुरुषः
(ग) मध्यमपुरुषः
(घ) चतुर्थः पुरुषः

24. 'तृप्तम्' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(क) तव्यत्
(ख) अनीयर्
(ग) क्त्वा
(घ) क्त

25. ''तस्याः मुखं चन्द्र एव'' कोऽलंकारो भवति ?

(क) श्लेषः
(ख) रूपकम्
(ग) व्याजस्तुतिः
(घ) अनुप्रासः

26. 'साकम्' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?

(क) द्वितीया
(ख) चतुर्थी
(ग) तृतीया
(घ) पञ्चमी

27. 'लब्ध्वा' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(क) क्त
(ख) क्त्वा
(ग) यत्
(घ) ण्यत्

28. 'तमसा' इति पदस्य विलोमपदमस्ति ?

(क) मध्यः
(ख) भयः
(ग) अङ्गः
(घ) प्रकाशेन

Downloaded from cclchapter.com

29. 'दिवसेषु' इति पदस्य विशेषणपदं किम् ?

(क) समतिक्रामत्सु (ख) महान्

(ग) दिवसेण (घ) मूर्खः

30. 'दीर्घः' इति पदस्य विशेष्यपदं किम् ?

(क) पत्रम् (ख) अवकाशः

(ग) रात्रिः (घ) जीवनम्

31. अष्ट (12) वर्णाः कस्मिन् छन्दसि भवन्ति ?

(क) वंशस्थछन्दसि (ख) मन्दाक्रान्ताछन्दसि

(ग) इन्द्रवज्राछन्दसि (घ) अनुष्टुप् छन्दसि

32. 'साधुभिः' इति पदे का विभक्तिः ?

(क) तृतीया (ख) चतुर्थी

(ग) पञ्चमी (घ) षष्ठी

33. 'प्रकृतिसिद्धम्' इति पदे विग्रहोऽस्ति ?

(क) प्रकृतेः सिद्धम् (ख) प्रकृत्या सिद्धम्

(ग) प्रकृतिः सिद्धम् (घ) प्रकृतिः सिद्धः

34. 'न + आर्या' इति विग्रहे किं समस्तपदम् ?

(क) नार्या (ख) अनार्या

(ग) नार्यः (घ) नारीयः

35. 'सुकृतम्' इति पदस्य विलोमपदं लिखत।

(क) दुष्कृतम् (ख) दुरितम्

(ग) पुराणम् (घ) हस्ती

Downloaded from cclchapter.com

36. 'परितः' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?

(क) पञ्चमी

(ख) षष्ठी

(ग) द्वितीया

(घ) सप्तमी

37. 'दत्त्वा' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(क) क्त्वा

(ख) तव्यत्

(ग) अण्

(घ) दथ्

Downloaded from cclchapter.com